

Lucas 10, 1-20

Numeri 23, 1-12

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Wie spreekt het verlossende woord? Wie heeft het antwoord op de vraag hoe het nu verder moet met Europa? Wie weet welke kant het op moet in Nederland? Wie weet, behalve Marco Verhoef en Gerrit Hiemstra, hoe morgen eruit ziet en de vooruitzichten voor de komende dagen? Zijn er nog profeten, zieners die ons confronteren met de harde waarheid, de harde werkelijkheid? Wie zegt wat iedereen denkt maar niet durft te zeggen?

Het zijn onzekere tijden. De rust in Europa is verstoord. Wie had twee jaar geleden gedacht dat de bedreiging van Europa niet zozeer van buiten komt, maar van binnenuit? Niet de Russen, maar kansloze en wanhopige mensen in rubberbootjes, zij krijgen Europa op de knieën. Niet de terroristen van IS, maar een paar duizend wanhopige kampeerders in het Franse Calais lukt het om de balans binnen het Verenigd Koninkrijk door te laten slaan naar BREXIT.

Midden in dit tumult valt mij een woord van de dichter Huub Oosterhuis in: *“Spreek Gij het woord dat mij vertroosting geeft, dat mij bevrijdt en opneemt in uw vrede”*¹. Maar wat is dat woord? Er zijn zoveel mensen die iets beweren. Naar wie moet je luisteren? Wie spreekt het woord van God dat mensen bevrijdt van angst en troost bij hun verdriet en frustratie? Het zal er elk geval een woord van vrede moeten zijn.

Balak was de koning van Moab. Hij ziet de 12 stammen van Israël op zich afkomen. Nee, niet in rubberbootjes over de Middellandse Zee. Over land, ze komen uit de woestijn. Een gehard volk, gewend aan ontberingen. Een volk dat niets te verliezen heeft. Een volk dat middels profeten nauw contact onderhoudt met zijn God. Die God heeft ze land beloofd. Daardoor konden ze de Amoriëten verslaan. En nu zijn ze wel heel dicht in de buurt van Moab. De Moabiëten moeten inschikken, gebied opgeven aan de nazaten van Abraham die, nog niet zo heel lang geleden, daar ook gewoond heeft. De Moabiëten zijn doodsbang. Wat maakt ze zo bang? Antwoord: dat het er zoveel zijn -teveel?-, zo lezen we aan het begin van hoofdstuk 22². Dat probleem van die grote aantallen kwamen wij al eerder tegen in Exodus 1 waar farao opdracht geeft om alle jongetjes van twee jaar en jonger te vermoorden. Omdat het er zoveel zijn. Teveel?

De schrik zit er behoorlijk in onder de Moabiëten. Kunnen de grenzen niet dicht? Kan ons leger niet aan de grens gestationeerd worden om deze vluchtelingen uit de woestijn tegen te houden? Ook bij koning Balak slaat de angst

¹ Liedboek 221

² Numeri 22,4

om het hart. Maar die Balak blijkt een slimme man. Want wat doet hij? Hij verdiept zich in zijn tegenstander. En zo komt hij er achter dat, als hij het contact weet te verstoren tussen het volk en zijn God, hij een goede kans heeft de opmars van Israël te stuiten. Daarom ontbiedt hij de waarzegger Bileam. Net als Jetro, de schoonvader van Mozes, zelf geen Israëliet, maar wel instaat om te spreken met die God. Balak zegt tegen Bileam: *“Dat volk is te sterk voor mij. Kom daarom hierheen om het voor mij te vervloeken. Misschien kan ik het dan verslaan en het uit mijn land verjagen. Immers, wie door u wordt gezegend is gezegend, en wie door u wordt vervloekt is vervloekt”*³.

Je zou zeggen: “Dat is een handige gave. Met Gods voorzienigheid -zeg maar- met de kennis van morgen kan ik vandaag geen fouten maken. Maar wat nog leuker is: met de kennis van morgen kan ik vandaag goud geld verdienen”. Dat zou je denken. Toegegeven, je wint de jackpot van de Staatsloterij drie keer achter elkaar, maar daarna houdt de Staatsloterij het voor gezien. Gek hè? Maar daar houden de voordelen van de voorkennis ook op. Kijk naar Bileam. De gave om met God te spreken en zo Gods wil te vernemen, dat maakt Bileam tot een tragische figuur. In plaats van Israël te vervloeken, zegent hij dat volk. Ook al zou hij anders willen, hij kan het niet. Hij kan niet anders dan spreken wat God hem in de mond legt. Ik moet ook denken aan de profeet Jeremia: *“Ik maak mijn woorden in jouw mond tot een vlam die hen verslindt”*⁴

Het gezegde *“Wiens brood men eet, diens woord men preekt”* gaat hier niet op. Balak wordt kwaad. Hij begrijpt er niets van. Of nee, hij begrijpt het wel. Hij komt tot de ontdekking dat je een profeet wel kunt omkopen, maar God niet. En dus keren beiden onverrichter zake terug naar huis. Ik denk dat met name Bileam blij zal zijn geweest dat hij het er levend vanaf heeft gebracht. Ik denk dat hij dat niet had voorzien. Ook zijn eigen dood niet, kort daarna. Tijdens een exercitie van Israël tegen de Midjanieten wordt hij door Israëlieten omgebracht⁵. Waarom? Dat weten we niet. Het wordt ons in één zinnetje meegedeeld. Meer niet.

Mensen naar de mond te praten, ach, het is zo gemakkelijk. Haat zaaien in de harten van bange mensen, dat is een koud kunstje.. Mensen worden bang omdat ze alles niet meer kunnen overzien en daardoor krijgen ze een sterke afweerreactie tegen alles en iedereen die bij hun een toevlucht willen zoeken. Je hoort geluiden als: “Wat denken die gelukzoekers allemaal? Dat ze hier zomaar een huis en een baan kunnen vinden? Alsof wij niet genoeg aan ons hoofd hebben”. Zonder enige schaamte ziet men vluchtelingen als een bedreiging. De vluchteling wordt niet gezien als iemand die uit een land moest vertrekken, maar enkel als iemand die hier bij ons wil binnenkomen. Zo zie je maar: bij bange mensen is er maar weinig ruimte voor medelijden en compassie. Bange mensen kiezen voor zichzelf: *‘Het hemd is nader dan de rok’*.

³ Numeri 22, 6

⁴ Jeremia 5, 14

⁵ Numeri 31, 8

Ineens spat de Europese droom van *‘Alle Menschen werden Brüder’* als een zeepbel uit elkaar en worden de onderlinge landsgrenzen weer ingevoerd. De Bileams van vandaag praten mensen naar de mond en zeggen dat migratiestromen de oorzaak zijn van alle ellende in het land.

Wat is de reactie op iemand die de mensen juist niet naar de mond praat en die een heel ander verhaal vertelt? Bijvoorbeeld een lesje geschiedenis over hoe het zover heeft kunnen komen dat mensen het gevaar voor eigen leven in een rubber bootje stappen in Libië; dat die migranten namelijk afkomstig zijn uit landen waar Europese koloniale grootmachten eeuwenlang voornamelijk investeerden in het leegpompen van grondstoffen en veel minder in het stimuleren in ontwikkeling. En dat je daarom de huidige stroom van vluchtelingen moet je zien als rekening die ons wordt gepresenteerd voor eeuwen van economische scheefgroei.

Wat is de reactie op iemand die de mensen niet naar de mond praat en die weer een ander verhaal vertelt? Die spreekt over de joodse wet waarin een vreemdeling een beschermde status heeft. Die vertelt dat Israël herhaaldelijk wordt voorgehouden: *“Bedenk en vergeet niet dat jullie zelf ooit vreemdelingen waren in Egypte, in het slavenhuis en dat we die vandaaruit zijn bevrijd door God”*. Opnieuw een lesje geschiedenis om je te kunnen verplaatsen en je in te leven in de vluchteling. Dat is het oude testament. In het nieuwe testament is het Jezus die in Matteüs 25, in de gelijkenis van het Koninkrijk van God zegt: *“Want ik had honger en jullie gaven mij te eten, ik had dorst en jullie gaven mij te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen mij op, ik was naakt en jullie kleedden mij. Ik was ziek en jullie bezochten mij, ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe. (...) Ik verzeker jullie: alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijkste van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan”*⁶.

“Ja hoor eens even, mister, van welke politieke partij ben je eigenlijk? En die tekst, van welke site heb je die afgehaald?” “Nou gewoon, uit de bijbel”.

Gemeente, in Lucas 10 stuurt Jezus 72 leerlingen op pad. Met de boodschap dat het Koninkrijk nabij is, dat de oogst groot is, maar dat er te weinig arbeiders zijn. En of mensen zich als arbeider willen aanmelden. Je zou kunnen zeggen dat het al een beetje Pinksteren is. Want ze gaan zonder Jezus op pad, zij het dat Jezus hun *“de macht heeft gegeven om slangen en scorpioenen te vertrappen en om de kracht van de vijand te breken, zodat niets jullie kan schaden”*⁷. Wat daarbij opvalt is dat Jezus er op voorhand vanuit gaat dat hij de mensen niet naar de mond zal praten: *“Bedenk wel: ik zend jullie als lammeren onder de wolven”*⁸. Die 72 kwartiermakers moeten zijn komst voorbereiden, maar ze moeten er niet op rekenen dat ze overal met open armen zullen worden ontvangen. Vooruit, door de kracht van Jezus zijn ze als het ware *untouchable*, maar ze worden volstrekt afhankelijk gemaakt. Ze mogen namelijk niets meenemen. Ze mogen ook niet vriendelijk zijn door al

⁶ Matteüs 25, 35-36; 40

⁷ Lucas 10,19

⁸ Lucas 10,3

groetend *goodwill* te kweken. Nee, ze moeten een boodschap van vrede aanbieden en vervolgens kijken hoe daarop wordt gereageerd. Is het oké, dan blijf je. Zo niet, ga dan niet naar een ander huis, maar verlaat de stad ogenblikkelijk. Schud het stof van je af en roep keihard dat het lot van Sodom nog draaglijker zal zijn dan het lot van deze stad.

Lezen we dit goed? Is er ook maar één ingezetene van de stad bij wie de gezant niet welkom zijn, dan is die hele stad veroordeeld in de ogen van God. Dat is merkwaardig. Ik kan me namelijk een verhaal herinneren over diezelfde stad Sodom. Abram die in gesprek met drie vreemden onderhandeld over de vernietiging van de stad Sodom, waar op dat moment zijn zwager Lot met zijn familie woont⁹.

Ik noteer twee opmerkelijke contrasten met onze tijd. Allereerst is daar de afschaffing van het privéleven. Wat iemand achter de voordeur vindt of gelooft - zeg maar zijn privé meningen en opvattingen-, dat is geen privé aangelegenheid meer. Privé is een publieke verantwoordelijkheid geworden. Want als die gezanten toevallig bij jou aankloppen, hangt het lot van de stad af van hoe jij over de dingen denkt. En dus zou iedereen in de stad zelf de mening en opvatting moeten hebben. Ga er maar aanstaan in dit land-van-zoveel-hoofden-zoveel-meningen. Ziet u het al voor zich, in Edam?

Het tweede contrast is de zwart wittekening. Grijstinten en nuances, uitzonderingen, dat alles telt niet mee. Je bent voor of je bent tegen de boodschap van Jezus. Wie horen wil, die hoort bij het Koninkrijk en die ontvangt Gods vrede. En ja, wie niet horen wil, die zal het voelen.

Wat vertellen ons deze contrasten? Wat mij betreft zeggen ze dat iemands mening of opvatting niet vrijblijvend is. Hoe iemand in het leven zegt te staan, zo zal hij ook wel door het leven gaan. Je moet kiezen, bewust kiezen. Ik moet denken aan Deuteronomium 31 waar God het volk eveneens voor de keus stelt: de keus tussen zegen of vloek, tussen leven of dood. God geeft als stemadvies: Kies het leven.

Wat ik van deze contrasten leer is dat de voordeuren van de huizen meer open moeten staan. Mensen moeten meer met elkaar aan de praat wat hen beweegt en wat ze vinden. Doordat mensen meer met elkaar delen, raken ze meer met elkaar vertrouwd en krijgt saamhorigheid een kans (sociale cohesie).

Tot slot, hoe weet je nu welk woord het woord van God is, in deze tijd, in Europa, in Nederland, in Edam? Welnu, ik weet het ook niet. Maar ik heb wel een bijbel en die staat vol met richtingaanwijzers. Dus gevonden heb ik het niet, maar ik weet wel waar ik het zoeken moet.

Amen.

[ds. Jurjen G. Fennema, 26 juni 2016, Grote Kerk te Edam]

⁹ Genesis 18 - 19